

הלקחים המרים של תולדות פולין. המבט המודרני

מאת מרדכי ציבין

דיפלומט פולני מפורסם, עד ומשתתף של אירועי שנת 1612 סטאניסלב נמייבסקי, כבר ב-1607 ניסה את התוכניות הגאופוליטיות של פולין (יורשת מסעי הצלב ומסעות קולוניאליים), לתקופה שתבוא לאחר שפולין תצליח לכבוש את רוסיה, בזה הלשון: "לאחר הניצחון, בתהילה רבה ובניצול עמל העבדים, תוקם מדינה בעלת עוצמה וגבולותיה יורחבו; לא רק באירופה עלינו להיות חזקים מכל עם אחר; שמנו אמור להבהיל גם את אסיה... ומעל הכול – ההרחבה ואיחוד הכנסיה הקתולית ורכישת כמויות של נפשות לקדוש ברוך הוא".

נפשות עבור ותיקן ועבדים לשלאחטה (האצולה הפולנית) – זהו פירוש המשפט הנ"ל. מאז ועד היום הזה, חיה פולין בעולם המיתוסים המשיחיים למיניהם. העתיק בהם מספר על שליחותה המיסיונרית של פולין שאמורה באש וברחב להפיץ את הדת הקתולית על פני האדמות המזרח-סלאביות. מיתוס אחר עוסק במעצמה העולמית רז'צ'פוספוליה (האיחוד הפולני-ליטאי) "מים לים". המיתוס השלישי מדבר על ההגנה האבירית, בחירוף נפש, של הציביליזציה האירופית בפני ברברים ממוסקבה ומאסיה בכלל. המיתוס הרביעי מציג את פולין כגורם המאחד כוחות של הקידום והמהפכה, כוחות רודפי השחרור ונושאי החירות לכולם.

לאוסף המיתוסים הפולניים בהתמדה מתווספים חדשים; לא מעטים שבהם נוצרו במאה ה-20 הטראגית. ביניהם המיתוס על "מיטב האומה הפולנית" שהושמד בקאטין, על מרד ורשה, על אבירותה של ארמייה קראיובה (צבא המולדת), על המאורעות הגורליות עבור פולין באוגוסט-ספטמבר 1939...

כיום מיתוסים אלה – מלאי מיסטיקה, התלהבות יתרה ומוזכיוס דתי – משמשים חלק ממדיניותה הרשמית של המדינה הפולנית, שמנסה לנצל את המצב הנוכחי לצורך מימוש שאיפות החוץ שלה, אשר לאורך זמן (החל מהמאה ה-18) דוכו ע"י שכנותיה: רוסיה/ברה"מ, גרמניה ואוסטרו-הונגריה.

למרות שהפוטנציאל הכלכלי של פולין צנוע יחסית, היא מתיירת להפוך לאחד ממרכזי הכוח האירופיים, שבהתעלם מהם אי אפשר לפתור בעיות בינלאומיות. קו מדיניות החוץ של ורשה מתבסס על השאיפה להחזיר את פולין לחוג המעצמות האירופיות. במסד הפולני, לפופולריות רבה זוכים רעיונותיו של מרשל פילסודסקי (ידוע כבעל דעות אנטי-רוסיות, אנטישמיות ופרו-נאציות). בתחילת המאה ה-20 הציג פילסודסקי לשחזור את רז'צ'פוספוליה מהים הבאלטי עד הים השחור ולא להיבהיל מהמאבק עם גרמניה ועם רוסיה סובייטית. לך קצ'ינסקי יותר מפעם אחת הצהיר שהחזון שלו הוא "המורשת הרעיונית" של יוזף פילסודסקי, אשר חייה וקיימת בפולין כיום.

עוד ב-1904 פילסודסקי כתב שמטרת פולין צריכה להיות "ביתור רוסיה תוך שחרור הארצות שנכבשו על ידי האימפריה הרוסית. אנו מחשיבים זאת כערכות לקיום (פולין העצמאית) כי רוסיה נטולת פריפריה שלה תוחלש עד כדי כך שתחדל להיות שכנה מבהילה ומסוכנת". בתקופת בין שתי מלחמות העולם, בפולין כינו לדוקטרינה זו "פרומתאיזם" והחשיבו אותה כאקסיומה; המעוז הממוסד שלה נמצא במכון המזרחי שמומן ע"י משרד החוץ והמחלקה השנייה של מטכ"ל (מקבילו של אמ"ן). פילסודסקי בעצמו היה המייסד שלו ויוזם סידרת הפעולות של "פרומתאיזם". מהותן היתה להחזיר לברה"מ או להקים בתוכה קבוצות סוכנים/מרגלים לצורכי חבלה והכנת המחתרת לקראת החדירה המתוכננת של צבא פולין לברה"מ. כפי שמציין כתב-עת "ופרוסט" (שאוהד את משפחת קצ'ינסקי), המדיניות ה"מזרחית" של פולין ב-20 שנים אחרונות מהווה המשכו של "פרומתאיזם".

בגדול, פולין מתיירת לשמור לעצמה תפקיד של מוביל המדיניות האירופית בבירה המזרחית ושל מגבש הכוחות האנטי-רוסיים שבתוך נאט"ו, בראש ובראשונה החברים הטריים: מדינות מזרח אירופה ובלטיה. כעת מדיניות כזאת מובלת בעיקר ע"י מפלגת "זכות וצדק", בראשה עומדים אחים קצ'ינסקי.

אף על פי שבבחירות לפרלמנט ב-2007 ניצחה מפלגת "המצע האזרחית" העומדת באופוזיציה ל"זכות וצדק" וראש "המצע האזרחית" דונלד טוסק נעשה לראש הממשלה, כיווני מדיניות החוץ של פולין לא השתנו בהרבה. השוני העיקרי הינו בגישות ובשיטות, ולא במהות. לכאורה צופים יותר פרגמטיות ופחות תלות באידאולוגיה, אבל השאיפה נשארה בעינה: לשקם את העוז הפולני, להחזיר עטרה ליושנה.

לא מכבר הקבינט של טוסק ניסה לייזם דו-שיח בונה עם מוסקבה, אך מטרתו העיקרית היא לפתור בעיות פוליטיות וכלכליות משלו (ביניהן הקשורות ביחסים עם מדינות האיחוד האירופי) על חשבון רוסיה. ללא שינוי הסימנף המדיני של שלטונות פולין, אין טעם להמתין לכינון יחסי פרטנרים בין רוסיה ופולין, המבוססים על אימון הדדי והמביאים רווח לשני הצדדים.

בחגיגות יום השנה ה-91 לעצמאות פולין, המנוצלות ע"י השלטונות לצורך הבלטת השיבות ליכוד האומה על בסיס החזון הפטריטי ותפיסת ההיסטוריה ה"נוכח", חוללו ע"י מצעד הלאומנים הקיצוניים והיתקלותם עם אנטי-פאשיסטים.

הנפש הפועלת הראשית היתה נשיא לך קצ'ינסקי: בנאמו הוא הזכיר בהרחבה על הישגי פולין בתקופת שבין שתי מלחמות העולם ואת מאבק הפולנים בקומוניזם. הנשיא הכריז את המטרה: לעצב את הון החדש של פטריטיזם, "הפונה לעתיד אך הקשור שורשית לעבר". קריאה זו (שבמהותה לא היתה לגמרי חדשה אלא שיקפה את תהליכי השנים האחרונות) גרמה לתגובה מיידית. כעבור שעות ספורות, במרכז ורשה צעדו כ-500 פעלי "המחנה הלאומי הקיצוני". הם השמיעו קריאות של אנטישמיות ושינאת זרים, הרימו ידיים בהצדעה נאצית. הציבור הפולני יותר הודאג לא מעצרת "המחנה הלאומי הקיצוני" עצמה אלא מההיתקלות עם אנטי-פאשיסטים. יצוין כי המשטרה עצרה רק את מתנגדי הקיצונים.

אין זה מפגן הכוח הראשון של "המחנה הלאומי הקיצוני" הפולני. באפריל 2007 הוא ערך עצרת המונית בקרקוב כתגובה ל"מצעד החיים" השנתי שארגן משרד החינוך הישראלי במחנה הריכוז לשעבר אושוויץ-בירקנאו. כ-200 מגולחי ראש הצדיעו בנוסח הנאצי, כמקהלה צעקו SIEG HEIL, "זאת פולין ולא ישראל", "היהודים החוצה מפולין", "תחסכו את דקות חייכם" ועוד. יצוין כי הצעדה הורשה ע"י שלטונות העיר, "המחנה הלאומי הקיצוני" הוכר כארגון חוקי אשר, לפי הגרסה הרשמית של ורשה, לא קשור בפאשיזם.

בתזמון הזה, מרכז שמעון וינטל פירסם דו"ח שנתי על מרדף אחר פושעים נאצים. לדעתו של מחבר הדו"ח א' זורוף, בפולין "אין רצון פוליטי" למרדף אחר הפולנים שבעת מלחמת העולם השנייה עברו עבירות נגד יהודים, והמכון לזיכרון הלאומי שאמור לטפל בעניין זה, מעדיף להתעסק ב"עבירות הקומוניסטים". לבסוף, קשה שלא לשים לב על מאמרו של פרופסור מ' צימרמן מהאוניברסיטה העברית בירושלים. לדעתו חלק גדול של ישראלים צעירים שמבקרים בפולין, חוזרים משם בתחושה שזהו "בית הקברות היהודי הגדול בעולם" ושגם פולנים, במידה ניכרת, נושאים באחריות על השואה. לדעתו, הסיבה לכך היא "הכנת טיולים לקויה"; אבל קשה לדמין כיצד הצעדות הנאו-נאציות מסתדרות עם התאוריה הזו.

יוזכר גם שבמהלך החגיגות הנ"ל הושמעו הצעות לשנות את סדרי ציון בית העצמאות. על כך דיבר יו"ר הפרלמנט ב' קומורובסקי שהתבטא נגד נסיונותיהם של כוחות פוליטיות מסוימות "להשתלט על המונופול לפטריטיזם הפולני". בפולין נשמעות גם הקולות לפיהם החג הלאומי הזה במתכונתו הנוכחית התיישן והיקשרותו לדמות פילסודסקי מונעת את המבט הצלול על תולדות פולין לפני מלחמת העולם השנייה. נציגי מפלגות שמאל-מרכז מזכירים כי בתקופת רז'צ'פוספוליה השנייה, יום העצמאות נחגג ב-7 בנובמבר, כאשר בלובלין הוקמה הממשלה הפולנית הראשונה שלא הייתה תלויה בכובשים הגרמניים-אוסטריים.

על רקע התעצמות הכוחות הלאומניים הקיצוניים והנאו-פאשיסטיים בפולין, כלי תקשורת לעתים מתבדרים בדיונים על "התרוממות הגל החום" ברוסיה.

בנוסף, בשלהי שנת 2009 בתקשורת הפולנית נדונה באופן פעיל השתתפות ראש ממשלת רוסיה ולדימיר פוטין באירועי 1 בספטמבר שנערכו בגדאנסק (דאנציג) לרגל יום השנה ה-70 מתחילת מלחמת העולם השנייה. חלק ממשתתפי השיח התמרמרו לאחר שפוטין לא קיבל את הגירסה הפולנית של המאורעות הללו ודחה את ההאשמות כלפי רוסיה כאחת מיוזמות המלחמה. משתתפים אחרים תמכו בחידוש הדו-שיח הרוסי-פולני ברמה העליונה. הד מיוחד קיבל מאמרו של פוטין בעתון "גאזטה ויבורג'ה", בו הוא הודה שהסכם ריבנטרופ-מולוטוב (1939) היה "בלתי מוסרי", ויחד עם זאת ביקר את תפקידה הבזוי של פולין בביתור צ'כוסלובקיה שאירע שנה לפני כן.

האופוזיציה בפולין השתלחה בראש הממשלה הרוסי וגם בשלטונות פולין עצמה: "בשביל מה בכלל הזמינו אותו? כדי לדבר על הסוגייה שאיננה סגורה? על הגז?" – שאל מנהיג מפלגת "זכות וצדק" ירוסלב קצ'ינסקי. ראש הממשלה הפולני לשעבר עד כדי כך התעצב בעקבות ביקורו של הפוליטיקאי הרוסי, ששכח את תפקידו הנוכחי של פוטין: "לאן הגענו? שנשיא רוסיה פאן פוטין הפך לגיבור של היום?! ירוסלב קצ'ינסקי מתקומם נגד כך שלפוטין "חינם אין כסף" הוענקה "הזדמנות גדולה לתעמולה". גם ראש הממשלה הפולני טוסק קיבל על הראש על התבטאותו לפיה "לכל עם יש זכות לדעה משלו".

גם נשיא לך קצ'ינסקי לא הסתיר את הרגו של מהנסייון להאשים את פולין במעורבות לפתיחת מלחמת העולם השנייה. "לא יתכן שהמנוצחים יקבלו לקח של היכנעות והמנוצחים יראו רק את הטעויות שלהם. גם אנחנו לא נמנעו מטעויות. אבל ישנו הבדל עצום בין החלטה של חטא (השתתפות פולין בביתור צ'כוסלובקיה) לבין קאטין, מדנויה וכל עבירות הנאצים, בראש ובראשונה – השואה, וגם עבירות נגד מיליוני פולנים".

בטכס חגיגות העצמאות ה"ל", נשיא קצ'ינסקי השווה הרג הפולנים בקאטין עם השואה: "היהודים הושמדו כי הם היו יהודים, וקצינים פולניים נרצחו כי הם היו פולנים". ראש מועצת הקהילות היהודיות בגרמניה שטפן קראמר הגיב על זה כך: "קאטין אינה אושוויץ, הרג אלפי קצינים אינו רצח כל העם. עם כל הבנה לכאב העם הפולני, דווקא ביום כזה אין מקום להשוואה כזאת".

האחים קצ'ינסקי הגיבו על ביקור פוטין בהצהרות בעל-פה, ואילו הסיים קיבל החלטה מיוחדת המגנה את "פלישתו" של הצבא האדום למערב אוקראינה ומערב בלארוס, אשר בין שתי מלחמות העולם נמצאו בשליטת פולין: ב-17 בספטמבר 1939 הצבא הרוסי ללא הכרות מלחמה תקף את רז'פוספוליה, תוך הפרת עצמאותה ועבירת על החוק הבינלאומי. יסוד לפלישת הצבא האדום סופק ע"י הסכם ריבנטרופ-מולוטוב שנחתם ב-23 באוגוסט 1939 בין ברה"מ לבין גרמניה היטלרית. בכך הוצע הביתור הרביעי של פולין. פולין נפלה קרבן שני המשטרים הטוטליטריים: נאציזם וקומוניזם. בטקסט של החלטה ציון גם כי "פלישת הצבא האדום פתחה את פרק העצוב הבא בתולדות פולין ובתולדות של כל מרכז ומזרח אירופה... גורל דומה פקד עוד עמים רבים. ליטא, לטביה ואסטוניה איבדו את עצמאותן. גם שלמותן וקוממיותן של פינלנד ורומניה עורערו. גולא"ג בלע מאות אלפי נפשות מכל עמי האזור, ביניהם אזרחי ברה"מ רבים. הארגון המשך והמימדים הקנו לעבירות הללו, כולל פרשת קאטין, את תכונות הגנוציד (רצח עם)".

בהחלטה נאמר גם: "הסיים של רז'פוספוליה מגני כל נסיונות סילוף ההיסטוריה וקורא לכל בעלי רצון טוב ברוסיה לפעול בצוותא ובהזדהות, למען חשיפתן וניגון של עבירות סטליניים... הפיוס בין פולין ורוסיה דורש לכבד את האמת ההיסטורית".

בנוסף, ב-16 בספטמבר 2009 הלשכה לבטחון לאומי (מטעם נשיא פולין) פרסמה דו"ח נרחב "הסברה היסטורית של רוסיה בשנים 2004-2009" החתום ע"י ראש הלשכה, אלכסנדר שצ'יגלו. האנליטיקאים ההם איתרו שני גלים של "הסברה היסטורית".

לדעתם, הגל הראשון בוצע ב-2004-2005 במטרה לבלום נסיונות להעריך מחדש את המהות המשחררת של התקפת הצבא האדום ב-1944-1945, להסיר מברה"מ כל חלקה של אחריות על ליבוי וחרחור מלחמת העולם השנייה, להמתיק את אשמת נקו"ד (המשטרה הסודית הסובייטית) על רצח הקצינים הפולניים ב-1940 ולגרוע מחשיבותם של מבצעי הכוחות המזוינים הפולניים ב-1939-1945. "המסע הזה הושרה ע"י שירותי הבטחון המיוחדים של רוסיה, בו השתתפו נציגי הממשל עם נשיא פוטין בראשם", כלשון הדו"ח.

הגל השני, על פי המסמך ה"ל", החל ב-2009. "פולין היא נושאו העיקרי. באופן חלקי, ההתקפה ההסברתית הזאת נגרמה ע"י תגובת פולין על פלישת רוסיה לגאורגיה באוגוסט 2008... אבל הגורמים העיקריים ביותר, היו הטכסים בגדאנסק לציון 70 שנה מתחילת מלחמת העולם השנייה ושאפת רוסיה למנוע דיון בינלאומי על הברית בין ברה"מ והרייך השלישי. במסע 2009, כמו 5 שנים קודם לכן, נרשמה השתתפות פעילה של בכירי הממסד הרוסי, ציון בדו"ח.

בביקור ולדימיר פוטין לגדאנסק, אנליטיקאים של הלשכה לבטחון לאומי הבחינו אלמנט של "הסברה היסטורית", כלומר ניסיון ליצור רושם של פתיחות בדיונים עם מדינות מזרח אירופה על אירועי העבר.

הדו"ח הזה מפרט ממש את כל המיתוסים הפולניים ה"ל". בהקדמה למסמך, ראש הלשכה לבטחון לאומי א' שצ'יגלו כתב ש"הדו"ח יסייע לפיתוח הדיון על עתידם של יחסי המערב עם רוסיה". שוב, כמו בתקופת הדיפלומט ס' נמוייבסקי, פולין מתיימרת לדבר בשם כל המערב...

המסמך מכיל קביעות שקריות, כביכול "היסטוריונית נטליה נארצ'ניצקי בשנים 2003-2007 היתה חברת הפרלמנט הרוסי מהמפלגה הליברלית-דמוקרטית השוביניסטית בראשות ולדימיר ז'ירינבסקי", "כל נאו-פאשיסט שני בעולם גר ברוסיה", "חבר הפרלמנט הרוסי ויקטור אילוכין ידוע בעמדתו האנטישמית" וכדומה. מדוע מוסד ממשלתי רציני שכזה מתבזה בניסוחיו הקטנוניים והכובים כאלה?

לגבי נאום פוטין ב-9 במאי 2005 על "הקירבה ההיסטורית של מדינות חבר העמים", אנשי שלאחטה (האצולה הפולנית) מתייחסים באירוניה לרעיון של אחווה בין רוסים ופולנים שנלחמו יחד נגד נאציזם. אבל לא כדאי להם ללעוג במאבק הזה שבמהלכו רק על אדמת פולין נהרגו 600,000 חיילים סובייטיים; הודות לכך פולין והעם הפולני המשיכו לחיות בהיסטוריה העולמית.

הגיע זמן שאנשי שלאחטה יביט גם בהסכם ריבנטרופ-מולוטוב במבט צלול. כיצד התנהגה העלית השלטונית הפולנית כשב-1 בספטמבר 1939 צבא גרמניה חצה את גבול פולין? גנרל והיסטוריון גרמני טיפלסקירך מתאר את זה כך: "כשמשלת פולין הבינה שהסוף קרב, היא ב-6 בספטמבר עברה מורשה ללובלין. ב-9 בספטמבר היא המשיכה את דרכה עד קרמנץ, וב-13 בספטמבר חצתה את גבול מדינתה. העם והצבא שעוד המשיך לנהל קרבות עזים, הופקרו".

טיפלסקירך חדל מלהוסיף שכבר ביומה הראשון של המלחמה נשיא פולין מוסיצקי עזב את ורשה, ב-4 בספטמבר החל פיניו משרדי הממשלה וב-7 בספטמבר רמת"ל רידו-סמיגלי ברח מהבירה לברסט.

רק עם הארץ גמור הן בפולין הן ברוסיה לא יודע שב-1939 סטלין והיטלר חתמו על הסכם סודי על "ביתור" רז'פוספוליה. רבים שמעו משהו על כך שלפי ההסכם הזה ברה"מ קיבלה אדמות לא פולניות אלא מערב-בלארוסיות ומערב-אוקראיניות – אותן האדמות שפולין ב-1920 גזלה מרוסיה המותשת ממלחמת האזרחים. אבל רק מעטים לא ישתוממו לדעת כי ב-1939 באזורים האלה היו 10 מיליון אוקראינים, 4 מיליון בלארוסים ורק 2 מיליון פולנים אתניים. יתרה מזו, רבים מתוך הפולנים האלה התיישבו על האדמות האלה לא מזמן – מדובר באנשי צבא שהצטיינו במלחמה נגד רוסיה וכצל"ש קיבלו משלטונות פולין את האדמות שקודם לכן השתייכו לבלארוסים או לאוקראינים. הם קיבלו משימה היסטורית להבטיח נוכחות פולנית בקצה המזרחי של "פולין הגדולה". בסתיו 1939 רבים מהם מצאו את עצמם במחנות לפולנים המפונים ליד סמולנסק, וב-1940-1941 הם סיימו את דרכם בקאטין.

בנרטיב הפולני העכשווי שמתאר את מאורעות ספטמבר 1939 מושתקת העובדה שברה"מ למעשה חזרה בה מהסיכום הראשוני עם גרמניה לגבי קו ההפרדה בין הצבא האדום לבין הצבא הגרמני בשטח פולין. מלכתחילה הקו הזה אמור היה לעבור בעיקר לאורך הנהר ויסלה. בהתאם לכך, ברה"מ היתה מקבלת את החלק המזרחי של העיר ורשה. לו סיכום כזה התממש, אז היה יסוד ודאי להאשים את ברה"מ בהשתתפות בביתור פולין לצד גרמניה. אבל מוסקבה מצאה

לנכון לשנות את עמדתה והציע קו הפרדה אחר, שתאם ברובו את קו קרוזן. ובכך ברה"מ קיבלה בחזרה רק את האזורים המיושבים בעיקר ע"י בלארוסים ואוקראינים – אותם האזורים שהיא איבדה כאמור לטובת פולין לאחר מלחמת האזרחים.

פולנים אינם מסוגלים לסלוח לברה"מ/רוסיה את ההסכם עם היטלר מ-1939. ברם לאורך כל שנות ה-30 פולין פלירטה עם גרמניה הנאצית. ה"רומן" הזה כלל גם הסכמים סודיים, גם התבטאויות אנטי-סובייטיות/אנטי-רוסיות, גם עדיפויות בתנאי הסחר. אותו ריבנטרופ מעט לפני ביקורו במוסקבה באוגוסט 1939 ניהל משא ומתן עם ורשה, ולפניו בוורשה ביקרו שרי הרייך השלישי: הרינג ופרנק, גנרלים ודיפלומטים גרמניים למיניהם. שר החוץ הפולני בק נסע לפגישה עם היטלר עצמו. לאחר כיבוש פולין, היטלר הורה להעמיד את משמר הכבוד ליד קבר פילסודסקי בקרקוב – כאות הוקרה על המדיניות הפרו-פאשיסטית שלו. כן יוזכר שב-1933 פולין היתה למדינה השנייה אחרי ותיקן שחתמה עם גרמניה הנאצית על הסכם אי-תוקפנות. כשב-1938, בעקבות ועידת מינכן, גרמניה החליטה לבלוע את צ'כוסלובקיה, פולין כבת הברית של הנאצים דרשה את חלקה: אזור טשין, אותו אכלסו אז 120,000 צ'כים ורק 80,000 פולנים.

פולנים בירכו בלהב על כל כיבוש, על כל בליעה שביצעה גרמניה הנאצית. מיד לאחר שגרמניה גורשה מחבר האומים, פולנים יצאו ביוזמה לייצג את האינטרסים הגרמניים בארגון הזה שקדם לאו"ם. כיום פולנים משתדלים לשכוח את העמדות הבוויים של ההיסטוריה שלהם, כשפולין ניסתה להשתלב באימפריה הפאשיסטית האירופית. זיכרון השלאחטה סלקטיבי למדי... גם הקמת מכוני הזיכרון הלאומי בוורשה לא הועילה: מנהל המכון, לאון קרס, זוכר רק את הסכם ריבנטרופ-מולוטוב, את קאטין, את מרד ורשה ואת גורלם העצוב של השבויים מארמייה קראיובה.

בתקופת פילסודסקי בפולין לא הכירו בקיום בלארוס המערבית. האזור הזה כונה "הקצה המזרחי". ובכלל, פולנים לא החשיבו את הבלרוסים כלאום. בשנות ה-30 איש אידאולוגיה פולני אדולף נבצי'נסקי אמר שעם בלארוסים יש לדבר בשפת התליות בלבד. לכן הבלרוסים המקומיים החשיבו את הפולנים כפולשים ונאבוקו, ככל האפשר, בשוטרים פולניים ובמתנחלים שקיבלו שם את האדמות והקימו בבלארוסים את מחנה המוות בקארטו-ברזה. לכן התושבים המקומיים כל-כך שמחו ב-17 בספטמבר 1939 לקבל את פני הצבא האדום שהביא להם את השחרור המיוחל. גם כיום בבלארוס נשמעות בקול רם ההצעות להכריז על 17 בספטמבר כחג איחוד העם הבלארוסי שפוצל ב-1921.

שינאת הבלארוסים למתנחלים הפולנים – קרבנות קאטין העתידיים – היתה כה עזה שב-22-23 בספטמבר 1939, ברגע שקרס המשטר הקולוניאלי, האוכלוסייה המקומית, תושבי ההעיריה סקידל, התנקמה באכזריות בקצינים מתנחלים - ביצעה ליני' ב-42 מהם. מתברר שאפילו הבלארוסים רכי הלב, לא הצליחו להתאפק.

בהתחשב בכך, גם על קאטין ראוי להסתכל במבט אחר. כל ההיסטוריונים, הפוליטיקאים והעיתונאים הפולניים זה שנים רבות טוענים שבקאטין נרצח "מיטב האומה": סופרים, מחנכים, כומרם, מדענים וכו'. לעומת זאת, היסטוריון בלארוסי עכשוי ל' קרישטופוביץ' במחקרו "מעשה הגבורה הגדול של העם" (מינסק, 2005) כותב: "הוגים אנטי-רוסיים ואנטישמים בפולין מבכים את טרגדיית קאטין, בטענה שמדובר ברצח בלתי מוצדק של מיטב הציבור הפולני. אך הנרצחים היו לא סתם שבויי מלחמה אלא כובשים, הרי עובדתית מערב-בלארוס היתה לא שטח פולני אלא השטח שנכבש ע"י פולין. הנרצחים היו לא סתם קצינים פולניים אלא כובשים שייצגו את מנגנוני הכוח המדכים של פולין באדמת בלארוס הכבושה. די להזכיר את מחנה המוות לפטריוטים ולקומוניסטים בלארוסים בקארטו-ברזה: שם בשנות ה-30 הושמדו כ-10,000 בלארוסים ויהודים שהתנגדו למשטר פילסודסקי.

כפי שבצדק מצוין היסטוריון פולני קשישטוף טפליץ, "כיום על שוטרים פולניים אומרים שרובם נרצחו באכזריות בקאטין אבל איש לא אומר שאלה שלא הגיעו לקאטין, סיעו לנאצים בפתרון הסופי של הבעיה היהודית. באשר לקצינים פולניים אמיתיים ששירתו בצבא, אותם בברה"ם לא רצחו כלל. ידוע על כולם כי בשטח ברה"מ בעת מלחמת העולם השנייה קצינים כאלה השתתפו באופן פעיל בארגון הצבא הפולני בראשות גנרל אנדרס ובבניית "לודובה וויסקו פולסקיה" (הצבא הפולני העממי); שניהם בהרכב הקואליציה האנטי-היטלרית נטלו חלק בשחרור עמי אירופה מפאשיזם. זוהי האמת ההיסטורית".

במאמרו של פיטר מיצנר "בני הברית הכלואים" (כתב-עת "נובה פולסקה"/פולין החדשה/ גליון 2, 2005) כתוב כי תנאי חייהם של הקצינים הפולניים במחנה ליד ריאזאן היו סבירים: "הם התנועעו חופשי בשטח המחנה; את הקצינים לא הכריחו לעבוד; הותרו קונצרטם, תחרויות שחמט; פעל אפילו תיאטרון "נאשה בודקה" (כמובן, עם צנזורה מחמירה). בין הכלואים היו כמה כומרם, להם הותרו מעשי פולחן".

פולנים נסחפו עד כדי הטענות כאילו ברה"מ "בפעלו בקשר עם גרמניה הנאצית תקף את פולין, פינלנד, אסטוניה, לאטביה, ליטא, רומניה". העובדה היא שבכל המדינות הללו לפני המלחמה כבר פעלו משטרים פרו-נאציים בראשות אנטונוסקו, הורטי, מאנרהיים, אולמניס, סמטונה, ליידנר. פוטיץ צדק כשבאביב 2005 לשאלה הפרובוקטיבית של עתונאית אסטונית הוא ענה ש"בעת הסכם השלום בברסט מסרנו את בלטיה ואת החלקים המערביים של אוקראינה ובלארוס, היה זה הכרח היסטורי. ובשנות 1939-1940 חזרנו לשם, גם זה היה הכרח היסטורי".

המיתוס הקדוש השני שמודגש בכתבה של הלשכה לבטחון לאומי, מבשר על מעשיו הגיבוריים והאציליים של ארמייה קראיובה. "מטרת המורדים היתה לא רק לשחרר את בירת פולין מצבא הרייך השלישי אלא גם מניעת חלוקת אירופה, עליה הוסכם ב-1943 בטהרן בין ברה"מ, ארה"ב ובריטניה. מכוח הסיכום ההוא, מרכז ומזרח אירופה היו אמורים מ-1945 להימצא באזור ההשפעה הסובייטית. במהלך מרד ורשה, הצבא הגרמני בשיטתיות השמיד את האוכלוסייה האזרחית של בירת פולין. בשעת מעשה, סטלין עצר את המתקפה על ורשה... ולא העניק סיוע לארמייה קראיובה".

מחברי הדו"ח של הלשכה לבטחון לאומי, לועגים באירוניה בכתבי היסטוריונים הסובייטיים, אשר "ללא הצדקה" מאשימים את ארמייה קראיובה במעשי טרור וגזלנות, ברצח של אוכלוסייה אזרחית ושל אנשי צבא סובייטיים. את הוכחות צדקתי, אשאב ממקורות הנאמנים.

ארמייה קראיובה היוותה כוח די מאורגן, מנתה לא מעט לוחמים. לפי מקורות שונים – גם סובייטיים, גם פולניים – רשת המחותרת שלו מנתה 250-400 אלף איש. אבל השאלה היא, כיצד הוא נלחם בנאצים, כיצד הגן על עמו? הוא יצא מתוך הנחה על קיום שני אויבים: גרמניה ורוסיה. הטקטיקה שלו היתה דומה לזו של בני-ברית של ברה"מ, אותה סגן נשיא ארה"ב הרי טרומן איפיון כדלקמן: "הלוואי שגרמנים ורוסים יהרגו אלה את אלה כמה שיותר".

אבל, בניגוד לבני-ברית, פולנים לא מיהרו לפתוח את "החזית הפרטיזנית השנייה". ב-1 באוקטובר 1942, עלון המידע של מטכ"ל ארמייה קראיובה תיאר את קרב סטלינגרד כדלקמן: "גיהנום בוולגה. הקרב הענקי על סטלינגרד מקבלת משמעות היסטורית. חשוב מאוד שהוא מתמשך: בו שני כוחות הרשע הגדולים משמידים זה את זה".

כשבתחילת 1943 הצבא האדום השלים את הצלחתו בסטלינגרד, כיתר ושבה את הארמייה השישית בפיקודו של פרידריך פאולוס, אנשי אידאולוגיה של ארמייה קראיובה היו רחוקים מלהגות את הנצחון. להפך, הם ביכו את גורל הפולשים הנאצים. "סבל החיילים שנלחמו בקור עז, ללא הספקות מזון ונשק, ללא עזרה רפואית, הנו נורא. מצדנו ראוי לציין את הסיבולת המוסרית יוצאת הדופן של שאריות היחידות של פאולוס".

הדמעות האלה נשפכו באותה העת כשמשרפות באושוויץ ובטרבלינקה כבר פעלו במלוא היקף, כשאלפי פולנים בקרונים המיועדים לבעלי חיים הובלו מאזורי לובלין וזמושץ', כשמאות ילדים שנתקו מהוריהם קפאו למות בקרונים אלה.

כיום אודהי ארמייה קראיובה באים בטענה שהצבא האדום לא סייע למרד ורשה. אבל הבה נביט כיצד הגיבה ארמייה קראיובה על מרד היהודים בגטו ורשה ב-19 באפריל 1943.

גנרל בור-קומארובסקי בזכרונותיו "צבא המחותרת" כותב: כשרובצקי אסף את התייעצות המטה ובהסכנות הציע לעזור ליהודים במידת האפשר, קציני המטה שלו ענו: "אם אפילו ארה"ב ובריטניה אינן מסוגלות למנוע את עבירת הגרמנים הזאת, קל והומר אנחנו לא נצליח לעצור אותם".

כמה סרטים פולניים נהדרים ייצרו אשלייה כביכול בפולין היתה התנגדות פרטיזנית עזה לנאצים. אבל גם זה מיתוס שנכשל במבחן הזמן. לפי הנתונים שאסף ב' אורלאנס, ביוגוסלביה נהרגו כ-300,000 פרטיזנים – לוחמי ההתנגדות לנאצים (מתוך כ-16 מיליון תושבי המדינה). באלבניה – כמעט 29,000 (מתוך קצת יותר ממיליון תושביה), ואילו בפולין נהרגו 33,000 (מתוך 35 מיליון). ובכן, החלק היחסי של הנהרגים מתוך כלל אוכלוסייה בפולין הרבה יותר נמוך מאשר ביוגוסלביה או באלבניה.

אכן, היו פולנים שנלחמו נגד נאצים בתוך יחידות אנגליות או סובייטיות, וגם בבליצקריג במולדתם שנמשך 29 ימי ספטמבר 1939. בחיבור ההסברתי מטעם הלשכה לבטחון לאומי המאורעות הללו מתוארים בפאתוס: "לאחר המפלה בקרבות נגד גרמניה וברה"מ פולנים הקימו צבאות 5 פעמים: ב-1939 בצרפת, בקיץ 1940 בבריטניה, ב-1941 בברה"מ (הצבא בראשות גנרל ולדיסלב אנדרס שלאחר מכן נלחם באיטליה) וב-1943 שוב בברה"מ (הצבא שנלחם ביחד עם הצבא האדום). כצבא הפולני החמישי, נחשב המחותרת המזויינת שתפקדה בשטחים הכבושים. מ-1 בספטמבר 1939 עד 8 במאי 1945 בכל היחידות הצבאיות הפולניות (כולל פרטיזנים ומחותרת) שותפו כ-2 מיליון פולנים. בשלב הסופי של המלחמה בכל החזיתות האירופיות נלחמו 600,000 חיילים פולניים. בקיץ 1944 המחותרת המזויינת הפולנית מנתה מעל 300,000 לוחמים שנשבעו אמון. זה מאפשר לטעון כי פולין הפנתה לחזיתות מלחמת העולם השנייה את הצבא הרביעי בגודלו".

על הנייר כל זה נראה היגיוני, אמנם משוויץ. אבל מה היה במציאות? מספר החיילים הפולניים שנהרגו בהגנת מולדתם, 123,000 איש, כלומר 0.3% מתוך אוכלוסיית המדינה. האבדות הצבאיות של ברה"מ הסתכמו ב-9 מיליון (5% מהאוכלוסייה). גרמנים, ללא בני בריתם, איבדו 5 מיליון חיילים וקצינים (7% מהאוכלוסייה). את המלחמה שכזו אי אפשר היה להכריע בעשירות האחרון, זה לא מספיק כדי להגן את המולדת כנאות, ואפילו הסרטים הגאונים לא יסייעו להכחיש את זה...

אכן, בנוסף ללוחמים שנהרגו, מלחמת העולם השנייה פולין איבדה כ-6 מיליון אזרחיה. האם זה מקרי שמעל מחציתם היו יהודים? האם זה מקרי שכאמור לעיל, ב-1943 כשהתפרץ המרד בגטו ורשה, לא הממשלה הפולנית בגולה שמוקמה בלונדון ולא ארמייה קראיובה לא עשו מאומה כדי לסייע לאזרחים שלהם שנגזרו למות? האם זה מקרי שכאשר ב-22 ביוני 1941 גרמנים חצו את גבול ברה"מ במערב בלארוס, האוכלוסייה הפולנית המקומית לא רק שלא הפכה לפרטיזנים, אלא גם ביצעה פוגרומים בכמה עיירות יהודיות, וב-10 ביולי 1941 בעיירה ידובנה התושבים הפולנים המקומיים רצחו את 1,600 מבין כאלפיים יהודים ששהו בעיירה, ביניהם פליטים שהגיעו מיישובים סמוכים. הם ריכזו אותם באסם ושרפו אותם חיים. אלה שנמלטו נרצחו על ידי הפולנים. יתר היהודים שנתרו בידובנה רוכזו בגטו, ובנובמבר 1942 הועברו לגטו לומז'ה.

לפי עדותו של יז' אינהורן - רופא שוודי גדול ששוחרר ע"י חיילים סובייטיים מגטו צ'נסטוחובה (כיום הוא משמש יו"ר הוועדה לפרסי נובל לרפואה), פולנים בעצמם, תמורת סכום צנוע, הסגירו את היהודים לפולנים. לדבריו של אינהורן, "מחוץ לגטו יש המון מלשינים פולנים המתמחים בזיהוי יהודים... גם נערים עוסקים בציד אחר יהודים. הם רודפים אחר יהודים וצועקים: JUDE כדי שגרמנים יבינו". תמורת מידע על כל יהודי שאותר מחוץ לגטו, המסגיר היה מקבל 2 קילו סוכר.

ב-1994, כבר בעידנו הדמוקרטי, האקדמיה הרוסית למדעים, המכון לחקר סלאבים ובלקן, הארכיון הממלכתי של רוסיה והמרכז למחקרים כלל-סלאביים הוציאו בתפוצה זעירה (500 עתקים בלבד), על נייר צהוב באיכות ירודה, בעטיפה רכה, את אוסף המסמכים "נקו"ד והמחותרת הפולנית". אצטט כמה דוחות של נקו"ד (המשטרה הסובייטית) בנוגע לפעילותה של ארמייה קראיובה בעורף הסובייטי, בשטחים המשוחררים, בשנים 1944-1946.

"16 באוקטובר 1944. במחוז חולם (חלם) פועלים גדודי ארמייה קראיובה... הם ביצעו מעל 10 מתקפות מזויינות, כתוצאה נהרגו 15 עובדים מקומיים". "במחוז זמושץ' המורדים רצחו 11 איש, מתוכם 5 חיילי הצבא האדום". "בין 1 ל-10 ביולי 1945 בשטח פולין כנופיות של ארמייה קראיובה ביצעו 120 התקפות מזויינות על יחידות הבטחון והמשטרה, על קבוצות קטנות של אנשי צבא סובייטיים ופולניים, וגם על אזרחים ממוצא אוקראיני ובלארוס". כתוצאה נהרגו 16 חיילים סובייטיים, 3 חיילים פולניים, 27 אנשי כוחות הבטחון והמשטרה, 25 חברי ופעילי מפלגת הפועלים הפולנית (הקומוניסטית), 207 אזרחים".

עוד מהדו"חות משנת 1945: "ב-6 ביוני כנופיית ארמייה קראיובה בפיקודו של סגן ציבולסקי (המכונה סוקול) ביצעה פוגרום נגד האוכלוסייה האוקראינית של הכפר וטחובינה, 13 ק"מ דרום-מערבה מהעיר חולם. אנשי הכנופייה רצחו 202 איש, ביניהם תינוקות... התושבים המקומיים נרצחו באמצעות נשק חם, מעדרים, אתי חפירה, גרזנים, סכינים. לנשים ערפו ראשים, את הגברים עינו במוטות מלוהטים". "30 בנובמבר 1945. נרצחו 39, נפצעו 24 ונלקחו לשבי 8 שוטים". "נרצחו 6 ונפצעו 5 חיילי הצבא האדום". "נרצחו 18 חיילי הצבא האדום". "נרצחו 61 תושבים מקומיים".

מהדו"ח מ-23 באפריל 1946: "נרצחו ונפצעו 25 חיילי הצבא האדום, 45 חיילי וויסקו פולסקיה (הצבא הפולני העממי), 7 עובדי המדינה, 64 תושבים מקומיים".

זה חלק קטן בלבד ממעשי הרצח של אנשי ארמייה קראיובה. רק בחודשים ינואר-אפריל 1946 הם רצחו 826 חיילים סובייטיים ופולניים ותושבים מקומיים.

ב-1994 במינסק פורסם ספר "ארמייה קראיובה בבלארוס" עם כותרת משנה: "הספר הראשון בבלארוס, בו נאמרת האמת המלאה והלא מטוייחת על ארמייה קראיובה". הספר מלא בזכרונות, בדו"חות מודיעין ונקו"ד, בפקודותיהם של מפקדים פרטיזנים סובייטיים ושל מפקדת ארמייה קראיובה.

פולנים משתדלים להסתיר ככל האפשר את העובדות המעידות על שיתוף הפעולה בין ארמייה קראיובה לבין ורמאכט (הצבא הנאצי). אבל המסמכים שבספר "נקו"ד והמחותרת הפולנית" מדברים בעד עצמם.

מתוך הדו"ח שלברנט בריה העביר לסטלין ב-17 ביוני 1945: "חויז מזה במחנות נקו"ד לשבויי מלחמה יש פולנים שבויים ששרתו בצבא גרמני, סה"כ 32,731 איש".

מתוך הדו"ח שסגן שר הפנים העביר לסטלין ולמלוטוב ב-15 באפריל 1949: "מסך האזרחים הפולנים שהועברו למחנות שבויי מלחמה או נכלאו מאחר ששרתו בצבא הגרמני או בארמייה קראיובה בתור טוראיים, 7098 איש שוחררו".

מתוך ספרו של ברנרד צ'יארני "תולדות ארמייה קראיובה במלחמת העולם השנייה" שפורסם במינכן ב-2003: "קולונל של ארמייה קראיובה אלכסנדר קריז'נובסקי סגר עם גרמנים הסכם על שיתוף הפעולה באזור וילנה... ארמייה קראיובה העבירה לפקודת הגרמנים את החתיבה הפרטיזנית הפולנית השלישית".

בהתאם לחוקים צבאיים שנמצאים בתוקף בזמן מלחמה, רק בעקבות הרשימות, המספרים והעובדות הנ"ל, את גנרל אוקוליצקי ואת שאר מפקדי ארמייה קראיובה מותר היה להוציא להורג ללא משפט.

לקראת סתיו 1944 גרמנים נתחילו לקלוט שבמלחמה הזאת הם הפסידו. מכאן נובעים משחקיהם הדיפלומטיים עם צמרת ארמייה קראיובה. לא פלא שלאחר תבוסת מרד ורשה, כל אנשי ארמייה קראיובה קיבלו מעמד שבויי מלחמה. יתר על כן, ב-7 במאי 1945, בעת תחקור רמטכ"ל ארמייה קראיובה אוקוליצקי, הוא הודה: "כשבוגוסלבסקי (נציג מטכ"ל ארמייה קראיובה) בנוכחותי הודיע לבור-קומרובסקי על תנאי הכניעה שהציעו גרמנים, הוא אמר שפון דם באך מוצא לנכון שפולנים יפסיקו את מאבקם המזויין בגרמנים כי ברה"מ היא האויב המשותף עבור פולין וגרמניה... אמרתי לו כי פון דם באך אולי צודק, ובור-קומרובסקי הסכים איתי".

הגרמנים בהיותם במצב נואש ניסו בקדחתנות לשחק בקלף הפולני. הם קיוו איכשהו, בתיווך הפולנים, ללכד גוש עם אנגליה במטרה להציל אירופה מ"הבולשביזם הרוסי". ושלאחטה המטופשת שוב, כמו לקראת ספטמבר 1939, האמינה לגרמנים. אז שלאחטה המירה על ברית גרמניה-פולין נגד ברה"מ; ואילו ב-1944 היא, בהיסחפותה הפוליטית המחודשת, הפנתה מבט אל אנגליה.

ב-24 באפריל 1945 בריה הכיר לסטלין מסמך מעניין. אוקוליצקי אישר שהמסמך חובר במו ידיו. במסמך הזה, בין היתר, נאמר: "בהתאם לענייניהם באירופה, אנגלים יצטרכו להתחיל בגיוס הכוחות האירופיים נגד ברה"מ... ברור שאנחנו נהיה בין הכוחות המובילים בגוש האירופי האנטי-סובייטי. כמו כן, אין לתאר גוש כזה ללא השתתפות גרמניה שתבוקר ע"י האנגלים... עלינו גם לנצל באופן מירבי את הסיוע הכספי שהאנגלים יציעו במסגרת בניית הגוש הזה".

אבל בווינסטון צ'רצ'יל – פוליטיקאי פרגמטי בעל מחשבה אימפרית צלולה – הרעיון האסטרטגי הזה של שלאחטה עורר חמת זעם. לא בגלל שצ'רצ'יל אהב את ברה"מ אלא בגלל שלא אהב אידויטים בפוליטיקה.

הרי התבטאותו של צ'רצ'יל בעת הפגישה עם מיקוליצ'יק במוסקבה ב-1944 על אודות תוכניותיהן ההרפתקניות של ממשלת פולין בגולה ושל צמרת ארמייה קראיובה: "לא מכבר שוחחתי עם גנרל אנדרס שלכם ונדמה לי שהוא חי באשלייה, כאילו לאחר תבוסת גרמניה בני הברית יביסו את רוסיה. זה שגעון: אי אפשר להכניע את הרוסים!... בעקשנותכם אתם לא מבחינים בסיכונים... אנו נודיע לכל העולם על חוסר שיקול הדעת שלכם. אתם שואפים למלחמה, בה ייספו 25 מיליון איש... אתם לא ממשלה אלא אנשים מסוגנו שרוצים להשמיד את אירופה. לא אעסוק בענייניכם – תטפלו בהם בעצמכם, אם ברצונכם להפקיר את עמכם. אין לכם תחושת אחריות בפני מולדתכם, אתם אדישים לסבלה. אתם דואגים רק לאינטרסים השפלים שלכם. כל הנימוקים שלכם אינם אלא ניסיונכם הנפשע לטרפד את ההסכם בין בני הברית. אם אתם חפצים לכבוש את רוסיה, אז תפעלו לבד; מקומכם בבית משוגעים..."

כמובן, מוצר ה"מדעי" של הלשכה לבטחון לאומי לא יכל שלא להזכיר את המיתוס ההרואי הגדול של תולדות פולין, כלומר המיתוס על מרד ורשה ב-1944. "הפסיכיות של הצבא האדום בימי המרד", "המתנה להתנצלויות בעד הפסיכיות של הצבא האדום בפני מפלחת של ארמייה קראיובה", "אחריותה של ברה"מ על כישלון המרד" – אלה הניסוחים העיקריים שבמסמך בעניין זה. הוא מכיל גם גינוי פוטיץ על כך שהוא לא הגיע לפולין ביום השנה ה-60 למרד ולא ביקש סליחה על זדוניותו של סטלין.

מחברי הדו"ח הנ"ל לא יודעים או שלא רוצים לדעת שביוולי 1944, כאשר היחידות הסובייטיות בפיקוד מרשל רוקוסובסקי ניגשו אל ורשה, הגרמנים שחששו מיציאתם לדרך הישירה אל ברלין, בדחיפות העבירו מאיטליה ומבלקן לפולין שלוש אוגדות השיריון והביסו את ארמיית הטנקים השנייה של הצבא האדום. על כך רוקוסובסקי סיפר בכנות לעתונאי אנגלי א' ורט: "לולא הגרמנים שלחו לקרב את כל הטנקים האלה, היינו יכולים לקחת את ורשה, אבל הסיכוי לכך לעולם לא היה גדול מ-50 אחוז".

לשאלת הכתב "האם מרד ורשה היה מוצדק בנסיבות הנתונות?" המרשל ענה: "לא, זאת היתה טעות גסה. מרד כזה היה כדאי רק בתנאי שאנחנו היינו כבר מוכנים להיכנס לוורשה. אבל לא היינו מוכנים... קח בחשבון שמאחורינו היו חודשיים של קרבות עזים. שחררנו את כל בלארוס וכמעט רבע משטח פולין. הרי גם הצבא האדום יכול לפעמים להתעייף".

המצביא הגדול והישר ממוצא פולני, מרשל רוקוסובסקי בעת הראיון הנ"ל טרם ידע כי מרד ורשה היה הפרובוקציה הזדונית של הממשלת הפולנית בגולה (שהתבססה בלונדון) ושל צמרת ארמייה קראיובה.

ב-22 ביולי 1944 בשטח פולין הראשון ששוחרר ע"י הצבא האדום, הוקם הוועד הפולני לשחרור הלאומי. אנשי ארמייה קראיובה נבהלו מהסיכוי שהוועד הזה עתיד להפוך לשלד השלטון החדש של פולין. אז צמרת ארמייה קראיובה פנתה לאנגלים בבקשה לתמוך את המרד המתוכנן. אבל האנגלים אינם טיפשים: הם סירבו להעניק סיוע צבאי ישיר, ובין היתר הציגו שלהם היה ההכרח "לתאם את הפעולות עם ממשלת ברה"מ". למרות זאת, כעבור 3 ימים רמטכ"ל ארמייה קראיובה הוציא פקודה להתחיל את המרד.

הרי זכרונותיו של אחד משתפי המרד, אותם הוא פרסם ביום השנה ה-20 לטרגדיה הזאת (כאן והלאה הציטוטים נלקחים מספר הקובץ "מרד ורשה: מאמרים, נאומים, זכרונות, מסמכים"): "ארמייה קראיובה קיבלה החלטה על קיום המרד 6 ימים לפני תחילתו. לפעולות המזויינות לא היתה שום תכנית. ברגע תחילת המרד, לרשותה של מפקדת ארמייה קראיובה בוורשה היו כ-16,000 איש, ואילו נשק – נשק אישי בלבד – היה רק עבור 3,500. התחמושת הספיקה לימים אחדים בלבד..."

לא מזמן בארכיונים פולניים אותר מסמך על מו"מ בין קצין בכיר של שרות הבטחון הגרמני פאול פוקס לבין מפקד ארמייה קראיובה טדאוש בור-קומורובסקי. הגרמני ניסה לשכנע את הגנרל הפולני שלא להיכנס להרפתקה הזאת שעלולה, לדעת פוקס, להביא לקרבנות רבים בין באוכלוסייה האזרחית. אבל הגנרל הפולני השיב לו בוז הלשוני: "זה עניין של מוניטין. הפולנים היו רוצים באמצעות ארמייה קראיובה לשחרר את ורשה ולהקים בה מינהל פולני לפני שהצבא האדום ייכנס לעיר".

צביעותו וזדוניותו של גנרל בור-קומורובסקי ושל מטהו באו לידי ביטוי בכך שהם, בחולמם על הפלישה למרכז ורשה ע"י הצבא האדום, בו-זמנית הפיצו בקרב החיל שלהם את הפקודה הבאה:

"הבולשביקים עומדים בפתח ורשה. הם מצהירים שהם ידידי העם הפולני... זהו שקר וזון. האויב הבולשביקי ייתקל במאבק החסר-רחמים כמו זה שהזועזע את הכובש הגרמני. כל פעולה לטובת רוסיה תיחשב בגידה במולדת. הגרמנים נסים. יהי המאבק בסובייטים! - בור, המפקד הראשי של הכוחות המזוינים במדינה".

כל ההרפתקה הזו שנתגרה מלונדון, הסתיימה בכך שהיחידות הגרמניות בפיקוד אריך פון דפ באך לא נסו לשום מקום אלא דיכאו את המרד באכזריות יוצאת דופן, הרסו את ורשה כליל והשמידו – בהתאם להתרעה שפוקס השמיעה לבור-קומורובסקי – כ-200,000 אזרחים. כתוצאה מזאת, ב-28 בספטמבר 1944 מטהו של בור-קומורובסקי הרברן קיבל החלטה על הכניעה בתנאים המשפילים ביותר, משמעותם הייתה גזר דין מוות לפולנים מארמייה לודובה שחצו את הגנה ויסלה מהצד הסובייטי כדי לסייע למורדים. המטה הורשאי של ארמייה לודובה נספה כליל, נספו אלפי לוחמי האמיצים. הרוזן קומורובסקי עם מטהו ניצלו במהיר של שבי גרמני... על כך מסופר בקובץ "מרד ורשה: מאמרים, נאומים, זכרונות, מסמכים".

כפי שציין בדו"ח למטה ארמייה קראיובה קולונל חנובסקי, שניהל עם נציג SS גנרל פון דם באך מו"מ על תנאי הכניעה, באך "במיוחד הדגיש את יחסו הטוב לפולנים בכלל ולארמייה קראיובה בפרט". הדבר נאמר לאחר טבח של 200,000 תושבי ורשה.

כמובן, איש לא יגנוף בחיילים הפשוטים של ארמייה קראיובה שלא היו מודעים על תכניות מפקדיהם ומתו באומץ ובגבורה בעד מולדתם על חורבות ורשה. באשר לקצונה, היא בגדה באחוות הלוחמים רק בגלל שאחיהם לנשק היו "פולנים סובייטיים".

פליטות השלאחטה שבסתיו 1939 ערקו מפולין לאנגליה, ב-1944 חפצו לחזור לשלטון בוורשה באמצעות דריכה על גופות החיילים הסובייטיים. לא הספיקו להם מאות אלפי קרבנות... בדמיונם תסריט כזה היה אפשרי בתנאי שצ'רצ'יל יציב לסטלין אולטימטום לפיו הם, הממשלה הפולנית בגולה, יחזרו לשלטון. אבל צ'רצ'יל ידע שסטלין לא יפקיר את פולין לידי פושטי הרגל האלה מלונדון, וכאשר ה"לונדונאים" הציקו בו בדרישותיהם, הוא העביר למשרד החוץ האנגלי את המסר הבא: "ללא צבא רוסי פולין היתה מושמדת או הושפלה עד למעמד העבדים והאומה הפולנית היתה נעלמת. אבל החיילים הרוסיים בגבורה משחררים את פולין, ואין עוד כוח בעולם שהיה מסוגל לעשות זאת... סביר להניח שהם (הפולנים) טיפשיים מאוד אם הם מדמיינים שאנחנו נפתח במלחמה חדשה נגד רוסיה למען החזית הפולנית המזרחית. האומות שנשכחו בהגנה עצמית, חייבים לקבל הוראות של אלה שהצילו אותן ומציגים להם סיכוי לחירות ועצמאות של אמת".

אין ספור פעמים אנשים המכונים היסטוריונים, הן רוסיים הן פולניים, נזפו בז'וקוב שהוא לא ריחם על חייליו, זרק אותם להסתער על ברלין, כבש ערים לקראת תאריכים הקבועים מראש. יש טוענים כי הקרבת חיילים, אי-רצון לשמור על חייהם, במהותה נפשית. אבל בענייני ורשה הכול הפוך! עד היום לא מפסיקים לצעוק: למה לא לקחו את העיר הזאת מיד? ברם לקחת את העיר ללא הכנה הולמת, מה גם בהסתמך על התכניות הצבאיות לא משלך אלא של אחרים, משמעותו להשכיב עשרות אלפי חיילים ללא הצדקה, רק למען הצלת הרפתקנים של ארמייה קראיובה. לא די בכך שהצבא האדום כבר איבד בפולין 600,000 מחייליהם...

לכבוש עיר גדולה – זאת משימה מסובכת, הרי לא מדובר בכפר או בעיירה. נזכור שהגרמנים לא הצליחו להשתלט על חורבות סטלינגרד והחיילים הרוסיים ב-1994 נכשלו בקרבות על גרוזני. לפי הדיונה של שלאחטה, סטלין רק המתין להבסת מרד ורשה ע"י הגרמנים כדי מיד אחר-כך לכבוש את ורשה בקלות. אבל למעשה, ורשה נכבשה רק כעבור 4 חודשים: ב-18 בינואר 1945. לצבא האדום לקח זמן ניכר כדי לאסוף מידע מודיעיני, להקפיץ את יחידות המילואים ולקבוע אסטרטגיה כיצד לכבוש את הכרך עם אבדות מינימליות.

בעתונות ובהציבור הפולניים על כל גווניהם, עד היום מתעסקים בקאטין. נוצר רושם שזהו האירוע הכי חשוב בתולדות מדינה זו, מעין ריעון לאומי. מדי שנה בטירה המלכותית בוורשה נערכת ועידת קאטין בה מתקיימים דיונים סוערים (גם בענייני חקיקה), מוצבים אולטימטומים, מחושבים סכומי הפיצויים, מושמעות הצהרות והכרזות, מתפרסמים מאמרים וספרים, מוקרנים סרטים חדשים. להלן ציטוטים מכתב-עת "פולין החדשה": "הסנאט קרא לשלטונות רוסיה להכיר את רצח קאטין כמעשה רצח עם"; "אפשר היה לכנס את נירנברג ב"; "נרצחו האנשים ששיצבו את שלד הממלכתיות הפולנית: קצינים, עורכי דין, רופאים, אמנים, מחנכים, משוררים".

יצוין כי השמות הקונקרטיים של "עילית הציבור הפולני", לא מפורטים. אין נוקבים בשום אישיות המוכרת בזירה בינלאומית... אולי בגלל שלא היו כאלה בקאטין. מי כן היה? היו שונאי רוסיה למיניהם. כפי שמעידים מחברי המחקר ההיסטורי צ' מדיצ'יק ונ' לבדבה, המצטטים קצין שהיה בשבי סובייטי מ-1939: "השנאה כלפי ברה"ם והבולשביקים היתה כה חזקה שגרמה לשאיפה לברוח לא משנה לאן... אפילו אל זרועות הכיבוש הגרמני".

נביא גם קביעותיהם של שני היסטוריונים: הפולני והיהודי.

"כיום על שוטרים פולניים אומרים שרבים מהם נרצחו באכזריות בקאטין או במדנויה. אבל לא אומרים שאלה שלא הגיעו לשם, סיעו לנאצים בפיתרון הסופי של שאלת היהודים" (עתון "פמטשנד", 27 בנובמבר 2012).

"התנהלות הפולנים היתה המבישה ביותר. הם בציינתנות הסגירו לגרמנים 2.8 מיליוני יהודים מתוך 3.3 מיליון שגרו במדינה" (מ' דיימונט).

כל עוד לא נותחו לעומק כל +100 כרכיו של "תיק קאטין" שמוחקים בפקרליטות הרוסית, לא ניתן לתת בביטחון תשובות סופיות לשאלות: מי, על מה, מתי ובאיזו כמות הרג פולנים בקאטין. מה גם שישנם היסטוריונים ופוליטיקאים רוסיים (ו' אילוכין, י' קביצ'נסקי, ו' שווד, ו' פאלין ועוד) שטוענים כי רוב הקצינים הפולנים נרצחו בקאטין לא ב-1940 בידי סובייטיים אלא ב-1941 בידי גרמנים; לאחר מכן גופותיהם נוצלו ע"י גבלס, המומחה לזיופים, בהסברתו כדי להמחיש את שליחות השחרור של צבא היטלר הנלחם במשטר הסובייטי האכזרי.

אף אם הטבח בקאטין בוצע ע"י אנשי נקו"ד, ברור שהם רצחו לא משוררים, לא אמנים ולא רופאים, אלא את הכובשים ואת הקולוניאליסטים שב-1920 קיבלו מממשלת פולין כפרס או גמול על תמורתם לנצחון על רוסיה הסובייטית, את האדמות שהיו שייכים לאוקראינים ולבלארוסים, בכדי "לפלן" את האזור. הם רצחו את אנשי שלאחטה שהיו מוכנים להיאבק נגד ברה"מ בכל מתכונת שהיא. לכן אין שום סיכוי לניסיון הפולנים להגדיר את אירועי קאטין כ"רצח עם". הרי במידה והפולנים אכן נרצחו בידי הסובייטים, הם נרצחו לא בגלל היותם פולנים אלא בגלל היותם כובשי אדמות בלארוסיות ואוקראיניות או שותפי גרמניה הנאצית.

כאשר פולנים, במהלך מבצע ויסלה, השמידו אוקראינים בלי יחס לדעותיהם, רק בגלל היותם אוקראינים, היה זה ללא ספק מעשה של רצח עם. כשבדידוונה פולנים שרפו מעל 2000 יהודים רק בגלל היותם יהודים, היה זה בוודאות רצח עם. כאשר ב-1943 אנשי סטפן באנדרה בוהלין שחטו (אולי כמעשה נקמה על מבצע ויסלה) 30-40 אלף פולנים (הרבה יותר מאשר בקאטין), זה רצח עם.

אילו נקו"ד הובילה בנוגע קצינים פולניים מדיניות של גנוציד (רצח על סמך שייכות ללאום מסויים), אז כיצד בשטח ברה"מ יכלו לקום צבאותיו של גנרל אנדרס ושל קולונל ברלינג, בהם שרתו פולנים בלבד (כולל קצינים)?

ובכן, האשמות ברה"מ מצד הפולנים ב"רצח עם" בקאטין הינן חסרות שחר.

אגב, בגליונות 5-6 של כתב העת הסובייטי "נובי מיר" ל-1931 פורסמו זכרונותיו של קומיסר הצבא האדום, יהודי בשם י' פודולסקי שבשנים 1920-1923, אחרי המלחמה הלא מוצלחת של רוסיה נגד פולין, שהה בשבי אצל שלאחטה. אז עוד לא היו בעולם מחנות של נאצים. דווקא הפולנים היו אלה שהנהיגו גישה חדשה אל שבוי מלחמה במאה ה-20. להלן כמה קטעים מזכרונות של י' פודולסקי.

"נפתחה הדלת, עם צעקות וקולות נכנסו כמה מש"קים פולניים. אחד מהם שאל אותי באיבה ובשנאה: "יהודון? – עניתי: "לא". "אז מי אתה, בן-כלב?" "אני טטרי", עניתי בהתחשב בדמיון אנטרופולוגי מסוים בין יהודים לטטרים.

"יהודון ארוך", נשמע הבריטון במתועב של הפולני כשהוא הבחין ביהודי נוסף מהצבא האדום. נשמעו מכות...

בתחנות הגדולות לקרון שלנו נהגו לגשת גברים עם מקלות ונשים בעלות הופעה מכובדת. את השבויים הכי "מתאימים" דחפו מהקרון, היכו וסרטו. הקרבנות הנפוצים היו יהודים, אני ביניהם."

"מש"ק שליווה אותנו לא נתן לנו כל אוכל 7-8 ימים בריציפות".

"בלילה פחדנו לצאת מהצריף כדי לעשות צרכים. פעם אחת בלילה ש"ג ירה בשני בחורים שעשו זאת".

"כמה שבויים נורו על הנסיון להעביר פתק לאנשים שעמדו לעזוב".

"שני שבויים הצליחו להימלט לכפר הסמוך, משם הם הוסגרו ע"י איכר מקומי".

"אין לי מספרים מדוייקים, אבל להערכתי רק שליש מהשבויים הצליחו לחזור מפולין לרוסיה".

ב-9 בספטמבר 1921 שר החוץ הרוסי צ'יצ'רין שלח תזכיר לשגרורות פולין במוסקבה, בו הוא האשים את המדינה הפולנית בהתעללות שיטתית בשבוי מלחמה רוסיים. לפי הנתונים שבמסמך זה, תוך שנתיים מ-130,000 שבויים רוסיים מתו 60,000.

היחס הכי אכזרי לשבויים נרשם במחנה ריכוז טוחולה (צפון פולין). ב-1 בפברואר 1922 ראש המחלקה השנייה של מטכ"ל הפולני, קולונל אי' מטושבסקי, כתב למשרד הבטחון הפולני על נסיונות הבריחה ממנו: "הבריחות נגרמו מהתנאים שבהם נמצאים קומוניסטים וכלואים אחרים... בעניין זה התפרסם במיוחד המחנה בטוחול, אותו מכנים "מחנה המוות" (שם מתו כ-22,000 לוחמים שבויים של הצבא האדום)".

אולם בחיבורה של הלשכה לבטחון לאומי נטען, חרף כל העובדות, כי "במצאיאות במחנות פולניים נפטרו 16-17 אלף חיילי הצבא האדום. מותם נגמה מרעב וממגפות ולא מהרצח".

הפולנים הינם פעילים במיוחד בוועידות לענייני תולדות המאה ה-20 שמתקיימות במזרח/מרכז-אירופה. למשל, ב-2009 האיגוד הגרמני למחקרים המזרח-אירופיים, המכון הפולני בברלין והמרכז הברלינאי למחקרים היסטוריים קיימו בברלין ועידה בהשתתפות המומחים מגרמניה, רוסיה, פולין וליטא. מטרת האירוע הייתה לנתח את תרומתו ה"פרובוקטיבית" של ההסכם ריבנטרופ-מולוטוב בגרימת מלחמת העולם השנייה.

בית הוצאה לאור גרמני "פור למריט" פרסם ספר "התקפה על אירופה" מאת הבוגד ויקטור רוזן (סוברוב) ודמיטרי חמליניצקי. הספר התקבל בהתלהבות בחוגי הימין הקיצוני הלאומני בגרמניה, כי הוא מבסס ומקדם את טענת הנאצים, לפיה ב-1941 גרמניה תקפה את ברה"מ רק כדי להנחית מכה מקדימה ולמנוע את תוקפנותה של ברה"מ נגד אירופה. נאו-נאצים מתארים את הספר כ"סנסציה של ממש" וקוראים לדון מחדש במאורעות המלחמה ההיא כדי לפטור את העם הגרמני מרגשי האשמה.

ב-1 ביולי 2009 בבלובלין שבפולין התקיימו טכסים רשמיים לרגל יום השנה ה-440 של האיחוד ההיסטורי של ממלכת פולין והדוכסות הגדולה של ליטא. בחגיגות השתתפו נשיאי פולין, ליטא ואוקראינה, יו"ר הפרלמנט הבלארוסי ומשלחות מלטביה ואסטוניה. כלומר, התאספו נציגיהן של כל הארצות שהרכיבו פעם את רצ'פוספוליה.

בתור דוגמה חיובית של "המשכיות של שיתוף הפעולה האסטרטגי בין פולין וליטא", נשיא פולין קצ'ינסקי הזכיר פעולה משותפת של נשיאי פולין וליטא בעת המשבר הקווקזי באוגוסט 2008. הוא השמיע תחזית פוליטית כדלקמן: כמו שבמאה ה-16 שלאחטה ליטאית (אליה השתייכו למעשה גם אצולה בלארוסית ואוקראינית) חתמה על הסכם האיחוד עם הממלכה הפולנית כדי לקבל משטר מדיני כמו אצל פולנים, כך גם אוקראינה ובלארוס העכשוויות יצטרפו לאיחוד

האירופי ולנאט"ו. "אמנם ההיסטוריה אינה חוזרת על עצמה ומדינתנו המשותפת לא תשתקם (בצורה של רצ'פוספוליטה), אבל נוכל להפגין הזדהות הדדית בענייני אקטואליה, כדי שבאירופה יספרו אותנו בנאות".

ב-20-22 בנובמבר 2009 בוורשה נערכה ועידה מדעית פולנית-גרמנית "אלימות ושיגרה בפולין הכבושה". במהלכה הפולנים, כהרגלם, דיברו על "האחריות השווה של שני המשטרים הטוטליטריים" בעניין גרימת מלחמת העולם השנייה והצטיינו במציאת קווי דמיון בין שני כיבושי פולין: הגרמני ו"הסובייטי". הגרמנים נהנו מהדברים הנ"ל וזרמו איתם...

"קנאי האמת ההיסטורי" הפולניים ערכו מחדש את התצוגה המוזיאון ההיסטורי בביאליסטוק. קודם לכן התצוגה סיפרה באריכות על שחרור העיר בידי הצבא האדום; כעת "טעות השלטונות המקומיים תוקנה", והדגש הוסב אל פעילות המחתרת של ארמייה קראיובה.

נושא "הפלישה הסובייטית" (1939) מובלט בשני פרוייקטים רחבי היקף הממומשים כעת ע"י שלטונות פולין. בדצמבר 2009 תם המכרז על הקמת מוזיאון לתולדות פולין בוורשה. תקציב הפרוייקט כ-100 מיליון דולר. במכרז זכת חברת אדריכלות "פצ'קובסקי & פריטש ארקטקטס" שהציעה להקים מבנה ענק, אותו יראו היטב בכניסה המזרחית לעיר. הבשורה הזאת עוררה ביקורת מצד תושבי ורשה הדואגים לנוף עירם, ותגובות הפוליטיקאים שרובם מדגישים כי כעת פולין תוכל, לבסוף, להציג לעולם את כל האמת על תולדותיה. לדברי מקורבי הנשיא קצ'ינסקי, על המוזיאון להדגיש את "הפלישה הסובייטית-גרמנית ב-1939".

במקביל מתכוננים להקים מוזיאון לתולדות מלחמת העולם השנייה בגדאנסק. הודעה על כך הושמעה בטכס בווסטרפלטה ב-1 בספטמבר 2009. יש יסוד להשערה שגם בעיר זו, התצוגה תעוות ותסלף את האמת ההיסטורית ברוח הנוחה להיסטוריונים הפולניים (והגרמנים) החדשים.

בהקשר הזה, מסקרן לעיין ברשימת המדוכים שסבלו מהרדיפות בפולין הקומוניסטית בשנות ה-40-50 אך כעת נחשבים לגיבורים. רשימה זו פורסמה ע"י המכון לזכרון לאומי. מקומות מכובדים ברשימה נתפסים ע"י חברי האירגונים כמו: "חירות ועצמאות", "הכוחות המזוינים העממיים", "האיחוד הצבאי העממי" ואחרים, אשר "הצטיינו" בעיקר בזירת הפלילים. מקום מכובד נשמר גם למשתפי פעולה עם הנאצים ולהברי כנופיות "צבא המורדים האוקראיני".

כך ועוד, בפולין נשמעים קולות לשיקום הפנתיאון (על חשבון האיחוד האירופי) של פ' פון גינדנבורג – אתר "הקודש" של הרייך השלישי. הנימוק – הקמת המוזיאון של הקרב ב-1914, בו גרמניה הקייזרית ניצחה את רוסיה הצארית.

מתברר גם שבערים פולניות רבות (כולל שצ'צ'ין, קולוב'ג, לגניצה, אולשטיין) עדיין נרשמים אזרחי כבוד מקרב הצמרת הנאצית. העיר גדאנסק "הצטיינה" יותר מכולן: ברשימתה היום מופיעים אדולף היטלר, הרמן גרינג ונאויליטר של גדאנסק, אלברט פורסטר.

ובכן, קו מדיניות החוץ של פולין נעשה לאומני ואנטי-רוסי. במהלך העשור האחרון הצמרת הפוליטית הפולנית די הצליחה, באמצעות הסברה נמרצת וסילוף העובדות ההיסטוריות, לעצב בציבור את הקונצנזוס לגבי הקו הנ"ל.

אבל הפולנים כהרגלם לא מסתפקים בשטחם: כמו לפני מאות שנים, הם משתדלים להחזיר את רעיונותיהם מזרחה. למשל, בשנים 2004-2005 הם השפיעו, במישרין או בעקיפין, על תוצאות הבחירות אוקראינה, שם לשלטון באו הכוחות שמשכתבים היסטוריה והופכים את משתפי הפעולה הנאציים (שוחביץ', באנדרה ואחרים) לגיבורים לאומיים.

גם ברוסיה הפולנים מנסים להשפיע. כאן הם בחרו בתור כלי את הארגון National Alliance of Russian Solidarists שבמהלך מלחמת העולם השנייה שיתף פעולה עם אבווהר (המודיעין הצבאי) ועם ס"ד (שירות הביטחון) הגרמניים.

בזירה הזאת, במיוחד פעיל חבר מערכת של עתון ההגירה הרוסית Posev (זריעה) גריגורי עמנואל. הוא טוען שאביו ספרדי ואמו גרמניה ומאוד נעלב כשחושדים בו בהיותו בעל שורשים יהודיים. בתמיכת משרד החוץ הפולני וארגונים פולניים אחרים ש"הצטיינו" ב-2004-2005 באוקראינה, עמנואל אירגן פרויקט "בית הספר הבינלאומי למינהל ציבורי וליוזמות אזרחיות". במסגרת הפרוייקט הזה, בפולין נערכים סמינרים לצעירים המתעניינים בפוליטיקה, ולמשתתפים מקנים השקפת עולם אנטי-רוסית בהתאם למיתוסים הנ"ל, מסבירים להם שעל רוסיה לבקש סליחה ומחילה בפני פולין. נוצר הרושם כי הקו המדיני הנ"ל של פולין הינו לטווח ארוך. יתר על כן, הוא נוטה להתעצם, להתפרס על אזורים נוספים ולהיעשות יותר ויותר תוקפני.